

пасами природного газу та високим рівнем експортного потенціалу, який визначався як різниця між річними обсягами видобування та споживання. Серед країн Близького Сходу найвищий рейтинг має ресурсна підсистема Катару (0,975), причому за цим показником Катар значно випереджає інші країни як Близького Сходу, так і Африки. Рейтингові оцінки ресурсних підсистем Єгипту, Лівії, Саудівської Аравії та ОАЕ доволі близькі за абсолютними значеннями, однак останні дві країни в силу великих обсягів внутрішнього споживання не мають вільних ресурсів газу для експорту. Проте, значні розвідані запаси природного газу на території цих країн, а також розвинута виробнича, ринкова та технологічна інфраструктура, свідчать, що в перспективі і ці країни можуть розглядатися в якості потенційних джерел диверсифікації постачання природного газу в Україну.

За результатами визначення інтегральних рейтингових оцінок, які враховують агреговані оцінки географічних, ресурсних, виробничо-технічних, економічних, ринкових та політичних груп чинників (підсистем), встановлено, що найбільш перспективними потенційними джерелами зовнішнього газопостачання України на основі застосування транспортної технології LNG є Алжир, Єгипет, Нігерія та Катар, а на основі технології CNG – Алжир та Єгипет.

Висновки

У результаті проведених досліджень сформовано теоретико-методологічні засади застосування рейтингових процедур оцінювання у процесі вибору потенційних зовнішніх джерел газопостачання України. Запропоновано систему індикаторів такого оцінювання, яка включає географічну, ресурсну, виробничо-технічну, економічну, ринкову та політичну підсистеми та проведено дослідження потенційних джерел газозабезпечення на основі розробленої моделі. На прикладі ресурсної підсистеми продемонстровано особливості застосування рейтингової моделі та доведено доцільність її використання в процесі техніко-економічного обґрунтування варіантів диверсифікації постачання природного газу в Україну. Встановлено, що найбільш привабливими джерелами зовнішнього газопостачання України при застосуванні транспортної технології LNG є Алжир, Єгипет, Нігерія та Катар, а при застосуванні технології CNG – Алжир та Єгипет.

Список використаних джерел

1. Антоненко Л. Методика інтегральної рейтингової оцінки комплексного розвитку районних АПК / Л. Антоненко, М. Жерноклеєв // Економіка України. – 2006. – №8. – С. 61–66.
2. Вітлінський В.В. Моделювання рейтингової оцінки вищого навчального закладу / В.В. Вітлінський, Т.Е. Оболенська, Н.В. Жигочка // Економічна кібернетика. – 2000. – №3–4. – С. 64–73.
3. Горский П. Положение об аналитическом рейтинге рангового типа / П. Горский. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cfin.ru/management/rating.shtml>. – 2002.
4. Івченко Н.Б. Модель рейтингового оцінювання та управління банком / Н.Б. Івченко, М.О. Гаврашенко // Восточно-європейський журнал передових технологій. – 2011. – №8. – Т. 4. – С. 48–51.
5. Карминский А.М. Рейтинги в экономике: методология и практика: монографія / А.М. Карминский, А.А. Пересецкий, А.Е. Петров; под ред. А.М. Карминского. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 240 с.
6. Кіницький Я.Т. Рейтингове оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників університету та ефективність їхньої наукової роботи / Я.Т. Кіницький, О.В. Головка // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №3. – С. 60–63.
7. Богатов О.И. Рейтинговое управление экономическими системами / О.И. Богатов, Ю.Г. Лысенко, В.Л. Петренко, В.Г. Скобелев. – Донецк: Юго-Восток, 1999. – 109 с.
8. Миронова Л.Г. Класифікація рейтингових моделей та їх застосування в прийнятті управлінських рішень / Л.Г. Миронова // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=583>. – 2011. – №6.
9. Сergygin С.М. Оцінювання успішності діяльності кафедр та науково-педагогічних працівників / С.М. Сergygin, Ю.П. Шаров // Публічне управління: теорія та практика. – 2010. – №2. – С. 22–27.
10. Тимохина Я.В., Тимохин В.Н. Модель управління мотивацією на промисловому підприємстві / Я.В. Тимохина, В.Н. Тимохин // Міжнародний журнал «Економічна кібернетика». – 2008. – №5–6. – С. 72–77.
11. Дзьоба О.Г. Управління трансформаціями та розвитком системи газозабезпечення: монографія / О.Г. Дзьоба. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2012. – 352 с.
12. BP Statistical Review of World Energy. June 2013. [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bp.com/en/global/corporate/about-bp/energy-economics/statistical-review-of-world-energy-2013.html>

А.О. ХОДЖАЯН,
д.е.н., НДЕІ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України,
А.І. ДЕШКО,
к.т.н., НДЕІ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України,
А.Е. СЛІВАК,
к.е.н., с.н.с., НДЕІ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України,
І.В. МОЛЧАНОВА,
НДЕІ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

Методологічні особливості формування прогнозного енергетичного балансу України та пропозиції щодо його удосконалення

Визначені основні особливості формування прогнозного енергетичного балансу України та сформульовані конкретні пропозиції щодо його удосконалення.

Ключові слова: енергоспоживання, енергоносії, енергетична безпека, енергетична незалежність, критерії ефективності, фактори розвитку, прогнозування, балансування, оптимізація.

А.А. ХОДЖАЯН,
д.э.н., НИЭИ Минэкономразвития и торговли Украины,
А.И. ДЕШКО,
к.т.н., НИЭИ Минэкономразвития и торговли Украины,
А.Е. СЛИВАК,
к.э.н., с.н.с., НИЭИ Минэкономразвития и торговли Украины,
И.В. МОЛЧАНОВА,
НИЭИ Минэкономразвития и торговли Украины

Методологические особенности формирования прогнозного энергетического баланса Украины и предложения по его совершенствованию

Определены основные особенности формирования прогнозного энергетического баланса и сформулированы конкретные предложения по его совершенствованию.

Ключевые слова: энергопотребление, энергоносители, энергетическая безопасность, энергетическая независимость, критерии эффективности, факторы развития, прогнозирование, балансирование, оптимизация.

A.O. KHODZHAIAN,
doctor of science in economics, SRIE Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine,
A.I. DESHKO,
phD technicals, SRIE Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine,
A.E. SLIVAK,
phD economics, SRIE Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine,
I.V. MOLCHANOVA,
SRIE Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine

Methodological Features Formation of the Forecast of the Ukraine's Energy Balance and Recommendations for its Improvement

The main features of the formation of the forecast energy balance and concrete proposals for improvements.

Keywords: energy consumption, energy carrier, energy security, energy independence, performance criteria, factors of development, forecasting, balancing, optimization.

Постановка проблеми. Одним із базових інструментів, що дозволяє здійснювати регулювання розвитку плавно–енергетичного комплексу (ПЕК), є енергетичний баланс (ЕБ). ЕБ містить збалансовану систему основних показників, що характеризують динаміку розвитку ПЕК і безпосереднє споживання енергоносіїв у національному господарстві та його складових за певний період часу. В ЕБ визначаються обсяги добування (виробництва) первинної енергії, її структура по конкретних видах енергоносіїв і секторах проміжного та кінцевого споживання, обсяги і структура поставок палива та енергії, ефективність перетворення і використання палива та енергії у цілому, по видах енергоносіїв, видах економічної діяльності і секторах економіки, основні сфери втрат при видобуванні і перетворенні паливно–енергетичних ресурсів (ПЕР), забезпеченість національного господарства власними енергоресурсами в цілому та в розрізі конкретних їх видів. ЕБ базується на прозорій та взаємоузгодженій системі показників статистичної звітності та прогнозування добування (виробництва), надходження, транспортування, зберігання, розподілу та споживання (використання) енергетичних ресурсів для забезпечення центральних органів виконавчої влади сукупністю потрібної інформації для вироблення та обґрунтування рішень у сфері формування і реалізації ефективної державної політики щодо розвитку ПЕК та надійного забезпечення потреб економіки та населення держави.

Процес формування ЕБ є трудомістким, ґрунтується на врахуванні дії багатьох факторів і потребує удосконалення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В Україні питанням розвитку енергетики і енергоефективності приділяється принципове значення.

Енергетичний баланс є найзручнішим засобом для проведення комплексного аналізу і прогнозування обсягів та ефективності використання паливно–енергетичних ресурсів, раціоналізації їх структури.

Враховуючи актуальність і значущість ЕБ, Кабінет Міністрів України видав відповідні розпорядження щодо його розробки: «Про звітний та прогнозний енергетичні баланси» від 11.03.2011 №203 [1], «Про схвалення Концепції формування енергетичного балансу» від 28.11.2007 №1058 [2], «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції формування енергетичного балансу» від 30.10.2008 №1376 [3].

Питанням методології і практики розробки енергетичних балансів у роки адміністративно–планової економіки присвячені роботи В.І. Войца, І.В. Гофмана, Л.А. Мелентьєва, М.А. Стираковича, О. Штейнгауза, А.С. Некрасова, Ю.В. Синяка [4, 5] та ін. У цих роботах закладені основні принципи складання та аналізу енергетичних балансів підприємств, галузей і країни в цілому. Поширеною у світі методологією розробки Енергетичного балансу є рекомендації Міжнародної енергетичної агенції (МЕА).

Проблемам розробки енергетичного балансу в Україні присвячені роботи В.Е. Ліра, І.К. Чукаєвої, Б.І. Адамова, Л.М. Рассуджай [6–8] та ін.

У 2011 році були розроблені Методологічні положення із формування енергетичного балансу, які були затверджені Наказом Держкомстату України від 23.12.2011 №374. Методологічні положення призначені для використання працівниками органів державної статистики всіх рівнів, міністерствами, іншими органами виконавчої влади, а також можуть бути корисні

для фахівців наукових організацій і установ, що проводять дослідження у сфері енергетики, енергоефективності, навколишнього середовища, інших зацікавлених користувачів. В 2012 році Науково-дослідним економічним інститутом Міністерства економічного розвитку і торгівлі, на виконання вказаних розпоряджень та наказу Мінекономрозвитку від 06.06.2012 №675 «Про затвердження тематичного плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного економічного інституту на 2012 рік» розроблені Методологічні положення із формування прогнозного енергетичного балансу.

Однак питання створення інформаційної бази для формування прогнозного ЕБ у науковій літературі висвітленні недостатньо.

Мета статті – визначення основних особливостей формування прогнозного енергетичного балансу України та розроблення конкретних пропозиції щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Основними цільовими критеріями ефективності ПЕК є забезпечення енергетичної безпеки і енергетичної незалежності країни. Макроекономічні показники енергоемності валового внутрішнього продукту (ВВП) та енергетичної самостійності розраховуються на основі показників, що містяться у ЕБ. Енергоемність ВВП характеризує рівень споживання ПЕР на одиницю ВВП і використовується як складова для оцінки ефективності використання ПЕР у цілому по країні та міжнародних порівнянь. Енергетична самостійність віддзеркалює частку добування (виробництва) первинної енергії з природних джерел, які розміщені в країні, в загальному валовому споживанні первинної енергії та її еквівалентів у країні. Зазначений показник використовується при оцінці енергетичної залежності країни від зовнішніх постачальників палива та енергії, а також для міжнародних порівнянь.

Цілями формування ЕБ є визначення тенденцій в розвитку енергозабезпечення, включаючи обсяги раціональної потреби у паливі та енергії по видах енергоносіїв, по напрямках використання, впровадження прогресивних тенденцій розвитку виробничої (технологічної) структури, оптимальних обсягів видобутку і виробництва основних енергетичних ресурсів, а також способів розвитку основних паливних баз, технологій перероблення палива і його розподілення за основними категоріями споживачів, ефективних способів транспортування енергетичних ресурсів, напрямів ефективного розміщення енергоемних виробництв відносно паливних баз і енергетичних комплексів, розширення обсягів зовнішньої торгівлі та раціоналізація її структури, забезпечення збалансованості і енергетичної ефективності виробництва, перетворення і використання палива і енергії, ефективності інноваційної та науково-технічної політики, реалізація послідовного залучення в національно-господарський обіг паливно-енергетичних ресурсів.

Прогноз енергоспоживання базується на виявленні конкретних факторів його зростання (зниження) і здійснюється шляхом ітеративного узгодження обсягів паливно-енергетичних ресурсів, потреб країни в енергоресурсах, а також можливостей розвитку суміжних видів економічної діяльності, забезпечення розвитку паливно-енергетичного комплексу (метод послідовного наближення).

Для розрахунку прогнозних показників ЕБ має рацію враховувати фактори, які об'єктивно впливають на забезпе-

чення потрібних обсягів добування (виробництва) паливно-енергетичних ресурсів, формування рівнів і структури енергоспоживання і можливі шляхи підвищення його ефективності. Основні фактори розподіляються на дві групи. До основних факторів першої групи відносяться: очікуваний економічний та соціальний розвиток країни, галузева структура національного господарства, види економічної діяльності та сектори економіки, які є основними споживачами енергоресурсів і фактично визначають загальні обсяги потреби використання енергоносіїв кінцевого споживання (електроенергії, пара, гарячої води, моторних палив тощо).

Друга група факторів віддзеркалює реальні обсяги можливого добування (виробництва) та експорту – імпорту енергоресурсів для максимального енергозабезпечення функціонування економіки країни з урахуванням як загальних масштабів споживання енергії усередині країни, так і співвідношення в рівнях енергозабезпечення в розрізі видів економічної діяльності, секторів економіки і населення. До цієї групи факторів відносяться рівень і динаміка зростання розвіданих запасів природних ресурсів, зміни їх структури і техніко-економічних умов добування і транспортування, доцільні обсяги їх введення в експлуатацію.

При формуванні показників двох груп основних факторів слід також враховувати додаткові ознаки: виробничі процеси (підготовка ресурсної бази, добування, транспортування, переробка і споживання енергоносіїв); види показників (ресурсні, техніко-технологічні, інфраструктурні, нормативно-правові, інвестиційні, виробничо-економічні, цінові, екологічні); масштаб використання (регіональний, державний); природні умови залягання енергоресурсів (сприятливі, несприятливі); технологічний рівень розроблення енергоресурсів (низький, високий, задовільний); цінова кон'юнктура (позитивна, негативна).

Аналіз науково-технічної інформації свідчить, що одним із суттєвих факторів освоєння природних ресурсів є технологічний рівень їх освоєння. Якщо низький технологічний рівень значно ускладнює освоєння енергоресурсів, суттєво знижує масштаби їх освоєння і подальшого залучення у господарський обіг, то наявність високоєфективних технологій добування та переробки енергоносіїв у розвинутих країнах (США, Канада, Китай) дозволяє навіть у несприятливих природних умовах організувати рентабельне добування енергоресурсів, у тому числі нафтових пісків, газів чорно-сланцевих формацій, вугільних газів тощо). У ринкових умовах господарювання перманентно підвищується роль фактора цінової кон'юнктури ринку. Позитивна динаміка ринку енергоносіїв може привести до переведення деяких видів енергоносіїв з категорії нерентабельних до категорії рентабельних. Досягнення рентабельності освоєння родовищ енергоресурсів багато в чому залежить від ефективності проведення податкової політики.

Динаміка добування і виробництва основних видів палива обумовлена необхідними обсягами і вартістю робіт щодо приросту їх розвіданих запасів, ціною кожного виду палива на внутрішньому та зовнішньому ринках, залежністю вартості їх добування та виробництва від масштабів розвитку основних паливних баз.

Потенційні можливості розвитку галузей ПЕК та окремих крупних об'єктів у його структурі, їх технічна оснащеність і

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

можливі резерви нарощування потужностей щодо добування (виробництва) енергоресурсів, можливості інтенсифікації розвитку ресурсної бази при намічених обсягах енергоспоживання повинні враховуватись при формуванні варіантів удосконалення структури балансу та його оптимізації. Динаміка розвитку ПЕК також обмовлена станом та перспективами можливих експортно-імпортних поставок відповідних енергоресурсів, рівнем виробничих можливостей сполучених видів економічної діяльності, які безпосередньо орієнтовані на забезпечення складових ПЕК основним обладнанням і матеріалами, розвитком потужностей будівельно-монтажних організацій, рівнем забезпечення трудовими ресурсами та іншими умовами.

Зазначені фактори і умови визначають рівні потреб національного господарства та видів економічної діяльності у паливі та енергії і потенційні можливості розвитку ресурсної частини ЕБ. Їх ретельний аналіз, актуалізація і корегування забезпечують формування прогнозів енергоспоживання з урахуванням оптимізації структури ЕБ на перспективний період.

Формування ЕБ орієнтовано на парадигму збалансованого розвитку і використання різних енергоносіїв для задоволення потреб країни у паливі та енергетиці. При формуванні ЕБ в його структурі потрібно враховувати тенденції ефективності використання різних енергоносіїв. У сучасних умовах основу ЕБ складають традиційні ресурси вуглеводів, включаючи вугілля, нафту та природний газ. Однак щорічно збільшується частка використання нетрадиційних джерел палива.

ЕБ є основним інструментарієм виявлення диспропорцій у процесі прогнозування і встановлення рівноваги між попитом і пропозицією на енергоресурси від їх добування та виробництва до безпосереднього споживання. З метою підвищення обґрунтованості та надійності одержуваних результатів потребує певного удосконалення методологія проведення балансових розрахунків. Баланси енергетичних ресурсів орієнтуються на зростання виробництва і споживання електроенергії, що є необхідною умовою розвитку економіки і підвищення комфортності життя населення; суттєве підвищення споживання палива в економіці країни, в тому числі житлово-комунальному секторі за рахунок енергозбереження; удосконалення структури виробництва електроенергії, в тому числі за рахунок зростання вироблення електроенергії на атомних електростанціях і більш повного використання потенціалу гідроенергетики, насамперед, у результаті завершення об'єктів, будівництво яких розпочалося раніше; покращення якості нафтопродуктів при одночасному підвищенні рівня перероблення нафти; комплексного перероблення природного та попутного газу і збільшення газу на неопалювальні потреби; перманентного розширення використання економічно ефективних поновлювальних джерел енергії.

У зв'язку з тенденцією збереження високих темпів споживання енергетичних ресурсів спостерігається подальше зростання дефіциту енергетичної сировини, яку слід враховувати при формуванні ЕБ та розробленні енергетичної стратегії на перспективу.

При формуванні енергетичної стратегії доцільно проводити оптимізацію ЕБ за його структурою, в розрізі видів економічної діяльності та секторів економіки. Оптимізація витратної частини ЕБ передбачає реалізацію заходів щодо

енергозбереження і удосконалення структури попиту на енергоносії за такими напрямками: продовження електрифікації національного господарства з подальшим зростанням попиту на енергію за рахунок підвищення електроозброєності праці в промисловості, сільському господарстві і побуті; уповільнення зростання витрат енергоресурсів на централізоване теплопостачання та випереджувального розвитку його локальних і індивідуальних джерел; збільшення споживання моторних палив при більш широкому використанні замінювачів нафтопродуктів, зрідженого та стиснутого газу та водню; подолання тенденції домінування природного газу на внутрішньому енергетичному ринку із зменшенням його частки у загальному споживанні за рахунок збільшення виробництва електроенергії на атомних і гідроелектростанціях, споживання рідкого палива та вугільної продукції.

Методологічні принципи прогнозування значень показників ЕБ орієнтовані на гармонізацію ЕБ з державними і приватними інвестиційними програмами; можливу диверсифікацію джерел експорту – імпорту палива та енергії в структурі балансу; оптимізацію темпів заміщення традиційних ресурсів сировини альтернативними; врахування технологічних можливостей, інновацій та інвестицій, світових цін та можливих ризиків.

Одним із напрямів удосконалення ЕБ є пошук рівноваги між цінами виробництва, транспортування, реалізації енергоресурсів, що дозволяє прогнозувати розвиток добування (виробництва), перероблення і розподілу палива, яке відповідає інтересам учасників ринку і найбільш ефективно забезпечує внутрішній попит та експорт – імпорт енергоресурсів.

Найбільш трудомісткою задачею розробки прогнозного ЕБ є прогнозування попиту на паливні ресурси з боку сектору кінцевого споживання. Це обумовлено значною кількістю і різноманітністю кінцевих споживачів і складністю опису специфіки їх енергоспоживання. Завдання структуризації сектору кінцевого споживання енергії вирішується на основі аналізу відповідної вихідної інформації, яка впорядковується згідно класифікації видів економічної діяльності (КВЕД). Зовнішніми параметрами для прогнозування попиту на енергоресурси сектору кінцевого споживання є результати формування погоджених сценаріїв розвитку енергетики.

Запропонований інтегрований підхід до прогнозування енергоспоживання сектору кінцевого споживання базується на поєднанні прогнозів питомих енергетичних характеристик виробництва конкретних видів продукції аналітичними і статистичними методами з прогнозами розвитку відповідних видів економічної діяльності. Важливою його особливістю є орієнтація на переважне використання статистичної інформації, яка є офіційною і піддається ретельному аналізу та наступній математичній обробці.

Процедура прогнозування попиту на паливно-енергетичні ресурси з боку сектору кінцевого споживання передбачає вирішення задач визначення базових трендів змін енергоємностей в розрізі видів економічної діяльності та секторів економіки, оцінка прогнозних обсягів енергозбереження і енергозаміщення, вибір найбільш перспективних інвестиційних проектів для включення до процедури прогнозування і визначення їх економічних (виробничих) і енергетичних характеристик. Аналіз практичного використання прогноз-

ного ЕБ дозволив виявити певні недоліки в його формуванні. Одним з основних недоліків формування ЕБ України є недостатнє врахування фактору конкурентного середовища на ринку енергоносіїв та конкуренції між окремими видами енергоносіїв. До складу ЕБ не включені показники, що характеризують стан геологорозвідувальних робіт, економічні та екологічні характеристики освоєння нових родовищ. Не розроблений єдиний методичний підхід до розроблення ЕБ на державному і регіональному рівні, відсутні методики взаємоув'язки балансу з бюджетним процесом країни і з державними програмами економічного і соціального розвитку, в тому числі інвестиційними програмами, прогнозу цінової ситуації попиту і пропозицій на енергоносії.

При формуванні ЕБ першочергову увагу слід приділяти визначенню оптимальної структури і обсягів ПЕР у суворій орієнтації на забезпечення зниження енергетичної залежності країни. Зниження рівня енергетичної залежності, в першу чергу, залежить від сукупності заходів спрямованих на зменшення частки загального імпорту ПЕР за рахунок збільшення рівня та ефективності власного виробництва ПЕР і за рахунок підвищення ефективності їх використання. При побудові ЕБ слід орієнтуватися на уникнення залежності ПЕК тільки від одного виду енергоресурсу. Це дозволяє знизити ризики в енергопостачанні і сприяє зменшенню енергетичної залежності країни тільки від одного енергоносія. Рівень енергетичної залежності можна зменшити шляхом збільшення обсягів видобутку і споживання власних ПЕР; підвищення ефективності виробництва, транспортування та споживання ПЕР; диверсифікації імпорту енергоносіїв; управління енергетичною залежністю шляхом створення ситуації взаємозалежності; диверсифікації видів споживаних ПЕР.

Висновки

Формування прогнозного ЕБ базується на визначенні рівноваги між обсягами виробництва, транспортування, реалізації енергоресурсів, що дозволяє прогнозувати розвиток добування (виробництва), перероблення і розподілу палива, яке відповідає інтересам учасників ринку і найбільш ефективно забезпечує внутрішній попит та експорт – імпорт енергоресурсів.

Основним пріоритетом державної політики та важливим напрямом у діяльності всіх без винятку суб'єктів господарювання є енергозбереження.

Найбільш трудомісткою задачею розробки прогнозного ЕБ є прогнозування попиту на паливні ресурси з боку сектору кінцевого споживання. Це обумовлено значною кількістю і

різноманітністю кінцевих споживачів і складністю опису специфіки їх енергоспоживання.

Основним споживачем енергії є промислове виробництво. На промисловому підприємстві ефективність використання енергії зростає в ситуації, коли зниження енергоємності продукції супроводжується заміщенням основним капіталом живої праці і збільшенням її продуктивності. У зв'язку з цим при оцінці ефективності енерговикористання має рацію врахувати співвідношення динаміки показників енергоозброєності праці, її продуктивності, а також енергоємності основних виробничих засобів та фондівіддачі. Ефективність енерговикористання підвищується, якщо темпи зростання продуктивності праці перевищують темпи зростання енергоозброєності, а темп зростання фондівіддачі перевищує швидкість збільшення енергоємності основних виробничих засобів. Енергозбереження в промисловому виробництві, яке спрямовано на підвищення ефективності використання, є фактором стійкого розвитку конкретних підприємств промислового виробництва. Таким чином можна рекомендувати використання важелів управління енергозабезпеченням як дійовий інструмент оцінки ефективності енерговикористання.

Список використаних джерел

1. Про звітний та прогнозний енергетичні баланси / Розпорядження КМУ від 11.03.2011 №203. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/203-2011-%D1%80>.
2. Про схвалення Концепції формування енергетичного балансу / Розпорядження КМУ від 28.11.2007 №1058. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-2007-%D1%80>.
3. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції формування енергетичного балансу / Розпорядження КМУ від 30.10.2008 №1376. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1376-2008-%D1%80>.
4. Некрасов А.С., Синяк Ю.В., Ямпольский В.А. Построение и анализ энергетического баланса (вопросы методологии и методики). – М.: Наука, 1974. – 179 с.
5. Мелентьев Л.А. Оптимизация развития и управления больших систем энергетики: Учеб. пособие. – М.: Вышш.шк., 1982. – 319 с.
6. Піріашвілі Б.З., Чіркін Б.П., Чукаєва І.К. Перспективний паливно-енергетичний баланс – основа формування енергетичної стратегії України до 2030 року. – К.: Наукова думка, 2002. – 239 с.
7. Лір В.Е. Енергетичний баланс як основа економічного аналізу та прогнозу енергозабезпечення держави // Економіка і прогнозування. – 2000. – №1. – С. 91–102.

Маркетингові конкурентні переваги сучасних підприємств торгівлі

Довготривала конкурентоспроможність обумовлюється отриманням конкурентних переваг на ринку у визначений час, що забезпечуються маркетинговою етичною спрямованістю та результативним використанням ресурсів (фінансових, маркетингових, інформаційних, кадрових, технічних, організаційно-управлінських). Визначені основні маркетингові чинники, які впливають на конкурентоспроможність підприємств торгівлі, наголошено на необхідності впровадження соці-